

Skolverket framtidens fritidshem.mp3

Speaker [00:00:01] Det här är en podcast från Skolverket.

Jenny Reichwald [00:00:14] Fritidshemmet är en plats där många elever trivs och tycker om att vara. Men skulle fritidshemmet kunna bli ännu bättre? I den här podden kommer jag, Jenny Reichwald, att prata med Ann Pihlgren som är forskare med lång erfarenhet av didaktiska frågor och ett stort intresse för fritidshemmet. Välkommen.

Ann Pihlgren [00:00:36] Tack!

Jenny Reichwald [00:00:36] Om du kort skulle beskriva den perfekta fritidshemmet, det kan ju låta stort, men hur skulle det se ut?

Ann Pihlgren [00:00:45] Så som en visionär bild så tänker att det är ett ställe där kunskapen kommer till liv. Alltså det som man kan och det man har fått lära sig på olika sätt. Det kommer att bli levande där genom till exempel att man arbetar med lekfulla tematiska projekt, kanske under längre tid och äventyr och spännande saker. Jag tänker också att det är ett fritidshem där som är elevernas fritidshem, alltså att de är med och bestämmer och finns med i en gruppprocess. En gemensam process tillsammans så att deras inflytande också är starkt i det här perfekta framtida fritidshemmet kanske, och att det också finns en stark koppling mellan grundskola och förskoleklass och fritidshemmet. Men att fritidshemmet också har sin egen roll att fylla där att man med egen integritet på något sätt bidrar på ett unikt sätt till elevernas lärande och att man vet vad den rollen är.

Jenny Reichwald [00:01:45] Men för att komma dit då till det här perfekta fritidshemmet. Vilka är de här aspekterna som de behöver fokusera på på fritidshemmen?

Ann Pihlgren [00:01:54] Jag tror att det i princip är tre punkter som jag själv tycker att jag har konstaterat att man behöver utveckla. Det ena handlar om utbildning och då handlar om utbildning av all personal på fritidshemmet för det mesta. Det handlar också om hur man planerar undervisningen, att man verkligen planerar den och att man gör det på ett noggrant sätt så att det liksom hamnar rätt. Och sedan handlar det också om att vi allihop egentligen gemensamt behöver utveckla professionen. Alltså arbetet på fritidshem och inställning till det till det till yrket att arbeta på fritidshem. Så de tre punkterna är de viktiga.

Jenny Reichwald [00:02:35] Du ser det här med utbildning som den första aspekten. Kan du beskriva hur du ser framför dig som som en önskvärd utveckling när det gäller just den för det? För det är ju olika nivåer på andelen utbildad personal på fritidshemmen.

Ann Pihlgren [00:02:50] Ja det är det, och det finns ju ett par olika kategorier av utbildad personal. Vi har både de högskoleutbildade fritids eller lärarna i fritidshem och fritidspedagogerna, och vi har också dem gymnasieutbildade barnskötarna och i viss mån också faktiskt de folkhögskoleutbildade fritidsledarna. Jag tror egentligen att det är så att vi även där då behöver göra ett antal olika åtgärder. Till exempel så behöver vi faktiskt se till och öka andelen högskoleutbildade personal. Det kan väl ibland kännas som kontroversiellt va, och särskilt när man uppfattar sig som någon slags att det finns en konkurrens mellan de här olika yrkesgrupperna. Men jag tror att de är viktigt för alla att vi har högskoleutbildad personal, därför att det är de som står för det, det professionella innehållet egentligen, alltså vad är det som ska hända på fritids? De har en högskoleutbildning på flera år. De har gått på universitetet och de har därmed också ett akademiskt ansvar att föra den här professionen vidare. Det betyder egentligen att de också då står för att kunna förmedla ett yrkesspråk som är en viktig del av en profession, och de kan också då leda det kollegiala lärandet alltså leda hela gruppen vidare i lärande, så att den högskoleutbildade gruppen är faktiskt väldigt viktig för allas kvalitet kan man säga. Men sen måste man också grundutbilda alla. Det finns rätt många på fritids fortfarande som saknar utbildning för att arbeta på fritidshemmet överhuvudtaget.

Man kanske har andra utbildningar och andra erfarenheter, men man kan faktiskt inte egentligen hur arbetet på fritids går till. Det kan man möjligen skaffa sig med hjälp av erfarenhet va och med hjälp kanske av att man har en skicklig barnskötare eller en högskoleutbildad nära sig. Men jag tror att alla behöver en grundutbildning och särskilt nu när uppdraget faktiskt är förändrat och utvecklat.

Jenny Reichwald [00:04:47] Man ser det då att det här då behöver vara en kombination av det här kollegiala lärandet där man har högskoleutbildad personal som kan stötta andra som arbetar i fritidshemmet, men också att man måste kunna få fortbildning, vidareutbildning om man arbetar på fritids och är intresserad av det.

Ann Pihlgren [00:05:06] Jag det är helt säker på. Jag tänker också att under många år så fick inte fritidshemspersonalen någon egen fortbildning, alltså någon riktad fortbildning i sitt eget uppdrag. Det handlade ofta tror jag om att skolledarna inte förstod att fritidshemsuppdraget eller hur fritidshemsuppdraget såg ut, utan man tänkte att man inte kan gå med på det här som skolan gör, och det kan man ju ibland. Men man måste också ha en egen professionsutveckling. Så jag är helt säker på, precis som du säger, att det behövs ett återkommande kollegialt lärande. Det behöver vara systematiskt och behöver återkomma så att man liksom ständigt egentligen kan utveckla sin verksamhet. Men sedan måste man också faktiskt få en grundutbildning i vad det är att arbeta på fritidshemmet. Å vad innehåller den här pedagogiken? Och allt det där kan med fördel, tänker jag, också ske utifrån att de som är universitets och högskoleutbildade att de leder det där.

Jenny Reichwald [00:06:00] Men har du sett att det här med att man kanske inte har förstått de behoven från skolledningens sida och så vidare kan handla om att man inte har sett vad som faktiskt görs i fritidshemmet. Behöver man för få vara delaktig i den verksamheten?

Ann Pihlgren [00:06:18] Ja, det kan naturligtvis va en faktor, men jag tror framför allt att okunskapen hos skolledaregruppen är stor. Eller rättare sagt, jag vet därför att det ser vi i Skolinspektionens rapporter återkommande att den fortfarande är ganska stor, och jag tänker på ett av de projekt som jag eller ett par av de projekt jag har varit involverad som har fungerat som allra bäst. Där har man satsat på en grundutbildning på för all fritidshemspersonal som har letts av de högskoleutbildade som för det mesta kallas för fritidshemslyftet eller någonting sånt där. Men sen har man parallellt lagt en utbildning i att leda fritidshemmet för de ledare som leder fritidshemmet, och då har man fått en skjuts på hela fritidshemsutveckling och därför att då ledarna förstått vad det är som egentligen behöver utmanas på fritids så som behöver göras där. Och vad som behöver stötts för ledaren behöver ju också stötta. Det här kollegiala lärandet är inte helt lätt att ta itu med. När lärarkåren kanske i grundskolan säger nej, men vi, jag kan inte vara med min fritidshemskontakt. Att skolledare måste också säga då Jo, fast det får du planera för på torsdag, för då har de sitt kollegialt lärande.

Jenny Reichwald [00:07:28] Så då handlar det om strukturer och vi kan komma in på den andra aspekten som du pratar om att planera undervisningen noga. Har du exempel på hur man kan göra det?

Ann Pihlgren [00:07:38] Ja, alltså, där tänker jag att de är de man behöver tänka på egentligen. För första måste man kunna sin läroplan. Alltså här kommer det här igen egentligen med att man behöver vara utbildad va. Och man behöver inte vara högskoleutbildade för att kunna sin läroplan. Men man måste ha fått arbeta med den och titta på den och förstå den. Vad betyder egentligen de här orden för läroplanstext är ju rätt svårt att liksom avkoda. Och sen måste man också kunna då göra en planering som planerar för lärande, alltså att man riktar in sig på vad är det egentligen som ska vi vill ska ske under de här stunderna? På olika sätt. Du man, man kan ju också fånga lärandet i stunden och det, det är ju någonting som också ingår i fritidspedagogiken, att jag liksom fångar upp sånt som händer i elevgruppen. Men man ska också vara medveten om att den typen av lärande är lite nyckfullt, va? Helena Ackersjö och Björn Haglund har precis gjort en undersökning där de också påpekar att det här med att fånga lärandet i stunden är naturligtvis bra, men det man vet inte alltid vilka ämnen som kommer upp så att säga va, man kan inte hanterat dem, och man

vet heller inte vilka som får del av det därför att det är ju bara en begränsad grupp. Så när vi plan.. När jag har pratar planering nu så och pratar jag också om ett innehåll som liksom som som på något sätt når alla eleverna på fritidshemmet. Och där tror jag att det handlar väldigt mycket om att tänka i tematiska projekt och i, i längre sammanhang, snarare än de här aktivitetstunderna som man kan se på en del fritids. Jag tror att en del fritids tar sig in i planeringen genom att ha en begränsad aktivitetstund varje eftermiddag, och det tänker jag en, en första lärdom av det hela, men jag tror att kunna gå därifrån till att sedan planera att vårt fritids just nu är involverade i det här mera långsiktiga äventyret, eller det här mera långsiktiga storylinen eller vad det nu är för någonting som de har.

Jenny Reichwald [00:09:45] Ser du att den här tematiska projekten också kan fånga upp lärandet i stunden kanske på ett annat sätt då om man är i ett tema som som alla som arbetar i fritidshemmet känner till?

Ann Pihlgren [00:09:58] Ja, det tror jag, helt riktigt. Det är mycket enklare att fånga, fånga lärandet i stunden och också få det att bidra till, liksom det som händer i gruppen. Att också använda det till kanske att inspirera resten av gruppen att gå vidare. Det här kom vi på idag, tänk om vi skulle prova det allihopa, därför att man har en modell då för det tematiska på något sätt. En utav de här mer om man ska ta ett exempel så har jag sett på något fritidshem hur man med hjälp av att man har gjort ett uppföljningsverktyg man man har lagt ett årshjul egentligen där man har lagt in de här specifika förmågorna som står för fritidshemmet i del fyra. Under året, under den här perioden så ska vi jobba särskilt med den här förmågan. Men riktigt vad temainnehållet ska vara sådär det det liksom stämmer man av mot är vad eleverna har för intressen eller vad man behöver just då. Men genom att man då har också kopplat det där till ett uppföljningsverktyg där man liksom har brutit ner det här. Hur ser ut i elevgruppen, när de till exempel kan samverka. Då kan man också styra liksom undervisningen i innehåll, innehållet i undervisningen till att stärka de här förmågorna, och då har man börjat få ett system som funkar, tänker jag.

Jenny Reichwald [00:11:19] Du tar också upp den är inställningen till yrket som nått att fokusera på. Kan du utveckla lite närmare?

Ann Pihlgren [00:11:28] Jag tänker att fritidshemmet har haft liksom en lite trist nutidshistoria. Den har en, en väldigt gedigen historia bakåt i tiden, men när fritidshemmet läggs över i skolan så sker någonting. Det här handlar både om att det var en dålig ekonomisk situation. Det var en dålig implementering. Det var liksom om man förstod sig, inte på riktigt på fritidshemmets karaktär. Många av de som hade arbetat på fritidshemmet försvann dessutom då. Så att det skedde någonting där som inte var så så bra. Jag tänker också att under den tiden så utvecklades en del felpår skulle jag rentav säga va. Å ett sånt felpår är ju att, liksom fritidshemmet på många håll har blivit ett plåster i verksamheten. Man ska lösa om man ska plåstra över, oj nu nu fattas det folk här, men vi tar dem från fritids och så stoppar man in där. Det är klart att det är tokigt, men det är också tokigt att fritids har gått med på det och att man går med på det, så det kanske känns mera att man blir mera uppmärksam av kollegorna, liksom Gud vad du är snäll som gjorde det där och sådär. Istället för att man går till sin planeringstid va, därför att det känns lite mera intellektuellt ansträngande kanske. Man får inte samma positiva feedback av klassläraren när man går iväg för att ha kollegialt lärande, och det tror jag man måste sluta med. Alltså man får sluta med vad så himla duktig och hjälpsamma å sånhär duktig hjälpsamma.

Jenny Reichwald [00:12:55] Och tänka att man att man ser mer professionellt på sitt yrke som man faktiskt har valt.

Ann Pihlgren [00:13:01] Ja, eller hur? Att det är en profession. Det är inte ett plåster man ska va, utan man ska man ska fylla sin professionella uppgift då. Och då, tänker jag att det handlar liksom om att tänka, det här är min profession och det här jobbar jag för och det kommer i förlängningen att bli bra för eleverna, även om jag inte just nu kan springa och dra den där stencilen ungefär, för att hjälpa lärarna. Där tror jag också att man behöver undvika en viss floskelproduktion som jag

kan tycka att det finns ibland. Att man liksom slänger ur sig sådana här saker som att "å fritidshemmet där lär sig barnen så mycket, de lär sig samarbeta" och allt möjligt sånt där utan att man egentligen vet. Nå men lär de sig det verkligen?

Jenny Reichwald [00:13:45] Då vill man kunna konkretisera, Sammarbeta genom att... Eller vi jobbar såhär.

Ann Pihlgren [00:13:49] Precis, eller till och med hur har vi tagit reda på det hela? Hur vet vi faktiskt det? Jo, man får reda fritidshemmet där man följer upp utifrån förmågorna där kanske man faktiskt kan säga på vårt fritidshem så lär sig barnen samarbeta. Men det är liksom ingen allmän sanning. Vi måste på något sätt tror jag sluta producera de där flosklerna om de goda fritidshemmet och i stället börja jobba för det goda fritidshemmet. Och för att också på något sätt tydliggöra vad det faktiskt är som händer. Det där stämmer på forskningen också. Det finns väldigt lite forskning om vad man egentligen lär sig på fritids, i princip nästan ingenting. Och det måste ju forskningen ta itu med naturligtvis och börja titta på. Men vad är det då de lär sig för någonting, och det har ju till exempel nu den här senaste forskningsrapporten av Ackersjö och Haglund har tagit itu med det och tittat och också konstaterat att det var vanligaste arbetsformen är liksom leken för själva lärandet.

Jenny Reichwald [00:14:48] Om du utgår från den kunskap du har om fritidshemsverksamheten idag, vad tycker du att fritidshemmen generellt borde göra mer respektive mindre av?

Ann Pihlgren [00:14:58] Ja, jag har sagt flera av de där sakerna, men jag tänker att man kanske då skulle tänka på det här med om man har ett fritidshem där man kanske låter eleverna välja aktiviteter väldigt ofta och eller kanske hela tiden, eller där man kanske har särskild aktivitetsstunder, ofta är de där sammankopplade dessutom. Att eleverna väljer i en särskild aktivitetsstunden vissa aktiviteter att fundera på hur man skulle kunna utvidga de tematiska projekten i stället. Mera långsiktiga projekt där eleverna arbetar ihop för att nå ett gemensamt mål, eller för att han har någon slags gemensam inställning eller så. Sen tänker att inte prata så mycket skolifiering, alltså det här vi var inne med på med att mera prata om vad är vår egen profession. Inte i jämförelse med en väldig massa andra. Och att sluta censurera de initiativ som tas. För ibland kan jag tycka också i, till exempel i sociala medier och sådär att det blir väldigt lätt så att det blir viktigare vem som har sagt någonting än om de har sagt nåt kvalitetsmässigt bra. Och där det också finns en hel del censur. Men det där ska, det har vi aldrig gjort på fritids eller så. Det där inte fritidspedagogik. Jo men det kanske det faktiskt är. Vi får ta upp det och granska å titta. Så lite av den där censuren som finns inbyggd i systemet i dag, den skulle jag vilja ta bort. Om man istället tittar på mer då så tänker att det handlar om det där igen då utbildning, stärka kunskapen på alla fronter. Från själva personalgruppen till skolledaren och liksom även till lärarna, lärargruppen med efterhand va. Men jag tror att lärargruppen får komma lite senare då istället. Så när fritids själva känner att de är starka i sin egen profession och sedan naturligtvis att, att tänka vidare på hur just fritidshemmets speciella särart ska bidra till elevernas lärande, det här som jag sa i början att att kunskaperna ska komma till liv genom äventyr och genom att man arbetar i en autentisk kontext med verkliga problem liksom eller verkliga utmaningar. Eller någonting, eller åtminstone verklighetsliknande i någon sorts entreprenöriellt lärande, att vi utforskar tillsammans, vi hoppas sådär att hitta det och att fundera mer över hur, hur kan det egentligen göras? Det tror jag är någonting vi skulle behöva se ännu mer av.

Jenny Reichwald [00:17:27] Men då handlar det här ju både det som är att göra mindre av och det göra mer av väldigt mycket om att prata om sin profession med andra inom professionen.

Ann Pihlgren [00:17:40] Ja, det tror jag, och då handlar det igen om det där som jag nu lite slarvigt och kanske kallat för utbildning men som som i stora delar handlar om det kollegiala lärandet tillsammans.

Jenny Reichwald [00:17:52] Avslutningsvis då, om vi tänker oss att du ska få skicka med någonting till dem som lyssnar på det här. Vad vill du skicka med?

Ann Pihlgren [00:18:02] Jag tror att en utav eller jag inte bara tror, utan jag vet att en utav dom här grejerna, sakerna man säger i alla möjliga olika rapporter från OECD och EU och så där. Och en en forskare som heter Terry Robertson, amerikansk forskare har skrivit en ny bok som heter The new smart. Alla de här liksom antyder att en utav de här kvaliteterna som vi kommer att behöva, eller två kvaliteter kanske vi ska säga är kreativitet och problemlösning. I framtiden kommer samhället att behöva det och det märks mer och mer tycker jag. För det händer saker, en pandemin till exempel, eller allt med ett sånt där som vi inte kanske är helt förberedda på, men som där vi behöver hitta kreativa lösningar. För de händer plötsligt och lite oförutsägbart va. Så att framtidens, framtidens människa behöver vara kreativ och problemlösande. Men nu är inte skolan så där jättebra på att fostra kreativa personer. Av det skälet att de har en annan, alltså en annan uppgift egentligen att de ska förmedla, liksom en kunskap och en slags attityd som samhället idag har och önskar hos medborgaren. Utan jag tror att det där kreativa där lite galna, alltså som som är lite wild and crazy som ju faktiskt krävs för att utveckla de här talangerna. Det måste man få göra någon annanstans och då är ju fritidshemmet det perfekta stället. Så att fritidshemmet är en nyckelverksamhet in i framtiden. Om vi får till, liksom alla de här pusselbitarna som vi pratar om och om vi också kan på något sätt göra det. Och jag tänker att det kanske är lite på väg va. Jag tycker mig själv avgöra att vi har ett slags tredelat fritidshems-Sverige, vi har liksom en grupp som är på framkant och har kommit väldigt långt och är på väg, liksom att susa in i det här framtida fritidshemmen. Sen har vi en ganska stor grupp som som fortfarande, som provar va, som håller på att försöka förstå sig på läroplanen och kanske använder sig av vissa metoder och på väg liksom, de har påbörjat. Och sen har vi en grupp där arbetet egentligen inte ens har börjat riktigt ännu. Så vi får liksom på något sätt ta de där som är på framkant som goda exempel för att hjälpa oss alla att förstå hur vi ska ta oss in i de här framtida samhället.

Jenny Reichwald [00:20:22] Och då är vi tillbaka på det där med att dela goda exempel. Att få syn på verksamheter där saker och ting har hittat sin form och liksom rör sig fram.

Ann Pihlgren [00:20:30] Precis!

Jenny Reichwald [00:20:31] Så att man kan plocka med det in i en verksamhet som kanske det går lite långsammare i.

Ann Pihlgren [00:20:35] Eller hur och att det inte längre att inte i det heller censurera. Därför att vi kommer att behöva hitta nya former, tror jag.

Jenny Reichwald [00:20:41] Hur menar du med censurera?

Ann Pihlgren [00:20:42] Jag menar att man liksom anmärker på att det här inte fritidspedagogik eller så där har vi aldrig gjort, och det där kan man inte göra för att eller det där går inte att göra, för vi har inte tillräckligt med resurser. Eller vi har inte vårt schema ser det inte ut så eller vad det nu kan vara. Faktum är ju att det går på flera ställen och därför att man har tänkt efter på strukturen och kanske tänkt nytt och lite utanför boxen. Och då har man skapat nya rutiner. Samtidigt så tänker jag att det behöver vara parallellspår va, där vi både tittar och tar in de här goda exemplen. Men där vi också fördjupar oss i att förstå vad fritidspedagogiken går ut på, å att förstå intentionerna bakom det här uppdraget som fritids har just nu, och där ingår kreativitet och problemlösning. Då är ju också fritidshemmet superviktigt för hela samhället.

Jenny Reichwald [00:21:33] Tack så hemskt mycket Ann för att du kunde komma.

Ann Pihlgren [00:21:36] Tack själv!

Speaker [00:21:47] Det här var en podcast från Skolverket.

